

Σκέψεις του Albert Camus και η Φωτογράφιση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Η Εμπειρία μου από την Εφαρμογή της στα Σχολεία

Κλεάνθης Βασδόκας
Καθηγητής Μ.Ε.-Φυσικός ΠΕ04-32^ο ΓΕΛ Θεσσαλονίκης
vasdoka@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο Albert Camus έζησε στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα (1913-1960), ήταν δοκιμογράφος, μυθιστοριογράφος, δημοσιογράφος, θεατρικός συγγραφέας και τιμήθηκε με το βραβείο Νόμπελ λογοτεχνίας το 1957. Στα έργα του, αναφερόταν στη βαθειά πίστη στον κόσμο, στην ανθρώπινη αλληλεγγύη κι αγάπη, στην άρρηκτη σχέση ανθρώπου και φύσης αλλά και στον «παράλογο άνθρωπο» που δεν αντιλαμβάνεται την αιωνιότητα της φύσης. Η εφαρμογή της φωτογράφισης κατά της διάρκειας της εκπόνησης σχολικών περιβαλλοντικών προγραμμάτων ικανοποιεί βασικές προσδοκίες της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Επιπλέον προσεγγίζονται σκέψεις βιωματικά, όπως αυτές του Albert Camus, που έχουν άμεση σχέση με το περιβάλλον και τη στάση ζωής. Η τέχνη της φωτογράφισης μπορεί να «διδασχθεί» κατά την διάρκεια της υλοποίησης ενός περιβαλλοντικού προγράμματος, χρησιμοποιώντας μερικές βασικές και απλές τεχνικές εύκολα προσεγγίσιμες. Αναφέρεται η προσωπική εμπειρία μου, από τη θητεία μου σε διάφορα σχολεία της Ελλάδας. Η εμπειρία μου αναφέρεται και στην ηλεκτρονική διεύθυνση vasdokas.com

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: 5^ο Συνέδριο ΠΕΕΚΠΕ, Πρακτικά συνεδρίου, Albert Camus, Μάθηση, Αειφορία, Περιβαλλοντική εκπαίδευση, Φωτογράφιση, Συνεργατική, Ομαδική, Συλλογική, Αισθητική, Συναισθηματική, Βιωματική, Κριτική.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρακάτω γίνεται παράθεση σκέψεων του Albert Camus και ευρέως αποδεκτών παιδαγωγικών αντιλήψεων, σχετικά με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, καθώς και απόψεων για την φωτογράφιση:

Ο Albert Camus γράφει στο διήγημα «L' exil et le royaume», το 1957: «Ο Ζονάς διαπιστώνει ωστόσο, αρκετά γρήγορα ότι ένας μαθητής δεν ήταν απαραίτητα κάποιος που θέλει κάτι να διδαχτεί. πιο συχνά, αντίθετα, γίνονταν μαθητές για την αφιλοκερδή ευχαρίστηση να διδάξουν το δάσκαλο» (Albert Camus, 1984). Η διαδικασία της μάθησης απαιτεί την επικοινωνία μεταξύ του δασκάλου-μαθητών και των μαθητών μεταξύ τους. Σημαντικό ρόλο στην μάθηση έχει η διαδικασία-προσέγγιση με την οποία επιτυγχάνουμε τα προαναφερθέντα. Η διδασκαλία- μάθηση πρέπει να επιτυγχάνεται, μεταξύ άλλων, στη βάση μιας αρχής, με θεμελιακή αξία: Τη συλλογικότητα. Τέλος για να ολοκληρωθεί η μάθηση, χρειάζεται να γίνει επικοινωνία-ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των μαθητών αλλά και του δασκάλου. Αυτοί έχουν αποκτήσει τις ίδιες γνώσεις, είτε σε θεωρητικό επίπεδο είτε σχετικά με τεχνήματα, όπως οι φωτογραφίες, που έχουν δημιουργήσει οι μαθητές, κατά την διάρκεια της διαδικασίας της μάθησης.

Ο Albert Camus γράφει στο δοκίμιο «*Le mythe de Sisyphé*», το 1942: «Τούτο το σύμπαν, αδέσποτο στο εξής, δεν του φαίνεται άγιο ούτε ασήμαντο. Κάθε κόκκος αυτής της πέτρας, κάθε ορυκτό θραύσμα αυτού του πλημμυρισμένου από νύχτα βουνού, σχηματίζει από μόνο του έναν κόσμο...» (Albert Camus, 2007), ενώ αλλού γράφει: «Θέλουμε τον πολιτισμό που κατοικεί στα δέντρα, στους λόφους και στους ανθρώπους.» (Ελένη Ποταμιάνου, 2004). Εκπαίδευση είναι ο θεσμός που αποσκοπεί στην μάθηση. Η Περιβαλλοντική εκπαίδευση ή πληρέστερα η εκπαίδευση για την αειφορία («Η αειφορία προβάλλει ως μια έννοια γενικότερη από αυτήν του περιβάλλοντος, γιατί ενσωματώνει ταυτόχρονα το περιβάλλον, την κοινωνία, την οικονομία και την πολιτική.» (Ευγενία Φλογαίτη, 2005)), αποσκοπεί στην κατανόηση και στην ευαισθητοποίηση από τους μαθητές του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος..

Ο Albert Camus γράφει στο δοκίμιο «*L' envers et l' endroit*», το 1958: «Θαυμάζω το γεγονός ότι μπορεί κανείς να βρει πιστεύω και κανόνες ζωής στα παράλια της Μεσογείου, να ικανοποιεί εκεί τη λογική του και να δικαιολογεί μια αισιοδοξία κι ένα κοινωνικό νόημα.» (Albert Camus, 2001). Εκτός από την ευαισθητοποίηση των μαθητών, η περιβαλλοντική εκπαίδευση αποτελεί την αμεσότερη, πληρέστερη έκφραση των συναισθημάτων, σκέψεων, προβληματισμών τους, προβάλλει ως μια διαδικασία, που γίνεται δημοκρατικά, συνεργατικά, κριτικά. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι καινοτόμος δράση, γιατί βασίζεται σε «καινές» διαδικασίες για την «κλασσική» εκπαίδευση, όπως το αίσθημα, το συναίσθημα, η κριτική σκέψη και ο συναγωνισμός.

Η Ελένη Ποταμιάνου γράφει στο βιβλίο της για τον Albert Camus: «Ποιες είναι οι συνέπειες του ορθολογισμού για τον Καμύ: Η αλαζονεία ενός λόγου που θριαμβεύει στο απόλυτο. Και τούτο γιατί ο απόλυτος λόγος υπερασπίζεται τον εαυτό του και όχι τον άνθρωπο.» (Ελένη Ποταμιάνου, 2004). Ο Dilthey αναφέρει: «Οι κοινωνικοί θεσμοί, οι κανόνες δικαίου, τα καλλιτεχνικά έργα αλλά και ο ίδιος ο άνθρωπος, περιέχουν αναφορές μιας εξωτερικής πλευράς σε κάτι εσωτερικό, που δεν υπόκειται σε τυπικές διαδικασίες ελέγχου της ορθότητας του.» (Ντίνα Σχίζα, 2008). Το σχολικό εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα στηρίζεται κυρίως στην επαγωγική αυστηρότητα ενός ορθολογιστικού «δυτικού» τρόπου σκέψης, υπαίτιου για πολλά δεινά στους ανθρώπους και στο φυσικό περιβάλλον τους. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση με την χρήση της φωτογράφισης αναπτύσσει διαφορετικές απόψεις από τις καθιερωμένες, στη σκέψη και στο συναίσθημα των μαθητών.

Ο Albert Camus γράφει στο δοκίμιο «*L' ètè*», το 1954: «Η φύση ωστόσο βρίσκεται πάντα παρούσα. Αντιπαραθέτει τους ήρεμους ουραμούς και τη λογική της στην ανθρώπινη τρέλα.» (Albert Camus, 1997). Σύμφωνα με τον Dewey «Η ψυχολογική ανάγκη και τα κίνητρα για δράση υπάγονται στην πρωταρχική και βασική ανάγκη του ανθρώπου για συγκίνηση, η οποία οδηγεί στην ψυχολογική ανάγκη (επιθυμίες) και στη διαμόρφωση κινήτρων και ενδιαφερόντων όχι μόνο για δράση, αλλά για όλες τις ψυχοσωματικές λειτουργίες και δραστηριότητες που αγγίζουν και συγκινούν.» (Κώστας Μπακιρτζής, 2005). Σημαντικό ρόλο στην περιβαλλοντική εκπαίδευση έχει η βιωματική μάθηση. Χαρακτηριστικό στοιχείο της φωτογραφικής τέχνης είναι ότι αγγίζει και συγκινεί τους χρήστες της. Επομένως αυτοί διαμορφώνουν κίνητρα και ενδιαφέροντα δράσης σχετικά με το θέμα τους. Η βίωση των συγκινήσεων που δημιουργεί η φωτογράφιση, δημιουργεί την απαραίτητη ψυχική ενέργεια, που

χρειάζεται ο μαθητής για την μελέτη του περιβαλλοντικού θέματος. Κατά την φωτογράφιση οι μαθητές βιώνουν συγκινήσεις θετικές ή αρνητικές, με αποτέλεσμα κατά την κρίσιμη περίοδο ανάπτυξής τους, να αποφεύγονται ψυχολογικές ανισορροπίες, που εν πολλοίς έχουν σχέση με την απουσία συγκινήσεων. Στους σημερινούς μαθητές-παιδιά είναι σύνηθες να εμφανίζονται τέτοιες, όπως άγχος, επιθετικότητα, κατάθλιψη κ.λπ. Όμως έχουν και ιδιαίτερα κριτικούς τρόπους σκέψης. Προσπαθούν να αποτυπώσουν την πραγματικότητα του περιβάλλοντος, που αντιλαμβάνονται και να ανταλλάξουν απόψεις με τους άλλους συμμαθητές τους σχετικά με τα «αποτυπώματα» τους.

Ο Albert Camus γράφει στο δοκίμιο «*Noces*» το 1938: «Έρχεται πάντα κάποια στιγμή όπου έχουμε δει με το παραπάνω ένα τοπίο, έτσι όπως χρειάζεται πολύς χρόνος πριν το δούμε επαρκώς. Τα βουνά, ο ουρανός, η θάλασσα, είναι σαν τα πρόσωπα που ανακαλύπτουμε την στεγνότητα ή τη λαμπρότητα τους κοιτάζοντας τα αντί να τα βλέπουμε.» (Albert Camus, 2008). Η φωτογράφιση χαρακτηρίζεται από το συναίσθημα και τη σκέψη. Είναι μια συνεχής συνδιαλλαγή μεταξύ της «καρδιάς» και του νου. Χρησιμοποιώντας την φωτογράφιση, δεν φοβόμαστε την «μηχανιστική» επικέντρωση, την προσοχή στην δράση, δημιουργώντας ένα κενό για πλήθος άλλων λειτουργιών και ενδιαφερόντων που είναι απαραίτητο να αναπτυχθούν.

Ο Albert Camus γράφει στο δοκίμιο «*Le mythe de Sisyphe*», το 1942: «Σ' αυτόν τον καθημερινό αγώνα όπου το πνεύμα και το πάθος αναμειγνύονται και αλληλοενθουσιάζονται, ο παράλογος άνθρωπος ανακαλύπτει ένα γνωστικό μάθημα που θα αποτελέσει την ουσία των δυνάμεών του.» (Albert Camus, 2007). Ο Bergson αναφέρει: «η εννοιακή γνώση είναι πλήρης και απόλυτη, συλλαμβάνοντας συνολικά την πραγματικότητα, μέσα στον ζωικό παλμό που την χαρακτηρίζει» (Κώστας Μπακιρτζής, 2005). Η εννοιακή γνώση, που αποκτιέται με την χρήση της φωτογράφισης είναι πιο πλήρης απ' αυτή που αποκτιέται από άλλες μεθόδους. Η φωτογράφιση έχει το πλεονέκτημα της εφαρμογής της στο ηλικιακό επίπεδο των μαθητών, γιατί χρειάζεται μικρή γνώση τεχνικής αρχικά αλλά απαιτεί άφθονα δημιουργικά αποθέματα, τα οποία υπάρχουν στο εφηβικό μυαλό και ψυχή.

Σύμφωνα με τη θεωρία του Εμπειρικού-Βιωματικού Δομισμού, υπάρχουν διάφορες ικανότητες της νοημοσύνης, όπως η ποιοτική-αναλυτική, η ποσοτική-συσχετική, η εικονική-χωροταξική, η αιτιολογική-πειραματική κ.ά. Στη φωτογράφιση είναι η εικονική-χωροταξική. Αυτή ολοκληρώνει την εξέλιξη της στην ηλικία των 13-14 ετών. Το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο σύμφωνα με τους ερευνητές επηρεάζει λιγότερο την εικονική ικανότητα από όσο τις άλλες. Επίσης δεν αποκλείεται η μεταβίβαση της μάθησης από την μια ικανότητα στην άλλη (Ανδρέας Δημητρίου και Αναστασία Ευκλείδη, 1992).

Ο Albert Camus γράφει στο δοκίμιο «*L' envers et l' endroit*», το 1958: «Γιατί τελικά αυτό που με συγκλόνιζε τότε δεν ήταν ένας κόσμος που είχε φτιαχτεί στα μέτρα του ανθρώπου μα που περιόριζε τον άνθρωπο.» (Albert Camus, 2001), ενώ ο Henri Cartier-Bresson, γράφει το 1952: «Ανακαλύπτουμε τον εαυτό μας μέσω της ζωής, ανακαλύπτοντας ταυτόχρονα τον έξω κόσμο που μας διαμορφώνει και που όμως πάνω του μπορούμε να επέμβουμε. Πρέπει να βρεθεί μια ισορροπία ανάμεσα σ' αυτούς τους δύο κόσμους τον εξωτερικό και τον εσωτερικό, που συνδιαλεγόμενοι διαρκώς, σχηματίζουν ένα και μοναδικό.» (Henri Cartier-Bresson, 1998). Στην

φωτογράφιση, αποτυπώνουμε και ανακαλύπτουμε την πραγματικότητα του εξωτερικού περιβάλλοντος αλλά και μέσα από αυτή, το διαμορφώνουμε.

ΜΕΘΟΔΟΣ

Η ομάδα συγκροτείται με ελεύθερη βούληση των μαθητών, αφού ανακοινωθεί αρχικά σ' όλο το σχολείο η πρόθεση, να συγκροτηθεί περιβαλλοντική ομάδα. Αφού συγκροτηθεί η ομάδα, πληροφορείται για διάφορα θέματα, με τα οποία θα μπορούσε να ασχοληθεί και καταλήγουν σε κάποιο. Όταν το θέμα είναι συναφές με τον χώρο ζωής των μαθητών υπάρχει το πλεονέκτημα, ότι τον γνωρίζουν καλά εμπειρικά και πιθανόν θεωρητικά. Είναι ένα πεδίο παρατήρησης το οποίο ευνοεί αισθητικές και συναισθηματικές εκδηλώσεις.

Σημαντικός παράγοντας της ενεργής συμμετοχής των μαθητών στην προσπάθεια, είναι η παρουσία κινήτρων. Έτσι από την αρχή του όλου εγχειρήματος, επισημαίνεται στους μαθητές ότι:

1. Θα προσεγγίσουν το θέμα τους, με τρόπο διαφορετικό από τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθούνται στη σχολική τάξη.
2. Θα συνεργάζονται μεταξύ τους, ανεξάρτητα από τις γνωστικές ικανότητες τους, με τις οποίες αξιολογούνται στην σχολική πράξη.
3. Θα διοργανωθεί έκθεση, στο τέλος της σχολικής χρονιάς, στην οποία θα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της προσπάθειας τους, δηλαδή οι ωραιότερες φωτογραφίες τους αλλά και τα συμπεράσματά τους.
4. Θα κατασκευασθεί μία ηλεκτρονική παρουσίαση όλης της προσπάθειάς τους.
5. Θα διερευνηθεί η πιθανότητα της δημοσιοποίησης της προσπάθειας τους, με την βοήθεια του τοπικού Τύπου ή άλλων παραγόντων. Το τελευταίο επισημαίνεται, για να πεισθούν οι μαθητές ότι συμμετέχοντας σε μια προσπάθεια, θα υπάρχουν αποτελέσματα όχι μόνο στα περιορισμένα πλαίσια της σχολικής κοινότητας αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία.
6. Μπορεί να κατασκευαστεί ένα blog στο διαδίκτυο στο οποίο να παρουσιάζεται όλη η προσπάθεια τους και τα αποτελέσματά τους.

Το εποπτικό υλικό, που χρειάζεται κυρίως σε μια τέτοια προσπάθεια, είναι μια απλή ψηφιακή φωτογραφική μηχανή. Καλό είναι οι μαθητές να μη χρησιμοποιήσουν τις ενσωματωμένες φωτογραφικές μηχανές στο κινητό τηλέφωνο τους. Η χρήση της ψηφιακής φωτογραφικής μηχανής έχει τα εξής πλεονεκτήματα: ι) η απόκτηση της έχει μικρό κόστος ιι) η χρήση της έχει μηδαμινό κόστος ιιι) οι ληφθείσες φωτογραφίες μπορούν να επεξεργαστούν εύκολα, με τη βοήθεια ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Οι αρχικές δραστηριότητες περιλαμβάνουν τα εξής: ι) Μελετά όλη η ομάδα το θέμα όχι όμως λεπτομερώς. Οι πηγές πληροφόρησης μπορεί να είναι από βιβλία ή περιοδικά, από το διαδίκτυο και από τις συζητήσεις (διάχυση πληροφοριών) όλης της ομάδας, όταν αυτή συγκεντρώνεται. ιι) Εκμάθηση του χειρισμού της φωτογραφικής μηχανής. Εδώ μπορεί να βοηθήσει ο υπεύθυνος καθηγητής, μελετώντας πρώτα το εγχειρίδιο χρήσης της φωτογραφικής μηχανής. ιιι) Απλές συμβουλές του υπευθύνου καθηγητή, που αφορούν την λήψη ικανοποιητικών φωτογραφιών, όπως: α) Μην «κινείτε» τη φωτογραφική μηχανή τη στιγμή της λήψης. β) Μη χρησιμοποιείτε την φωτογραφική μηχανή όταν το φως του περιβάλλοντος είναι λίγο. Το φλας της φωτογραφικής μηχανής συνήθως αρκεί για τον ικανοποιητικό φωτισμό αντικειμένων σε απόσταση όχι μεγαλύτερη των 3 μέτρων. γ) Όταν υπάρχει έντονη πηγή φωτός στο

βάθος του «κάδρου», όπως ο ήλιος, τα αντικείμενα στο μπροστινό μέρος του «κάδρου» θα φανούν σκοτεινά δ) «Συγκεντρωθείτε» στο θέμα σας. Το «κάδρο» σας, όπως το βλέπετε μέσα από το σκόπευτρο ή την οθόνη της φωτογραφικής μηχανής πρέπει να περιλαμβάνει ευκρινή και ευμεγέθη στοιχεία σχετικά με το θέμα. ε) Κάθε φορά που σχηματίζεται ένα «κάδρο» πρέπει να ανιχνεύουμε γύρω-γύρω τα όρια του, ώστε να μην περιλαμβάνονται στοιχεία, που δεν αφορούν το θέμα, ιδίως όταν αυτά «κόβονται». στ) Προσέχω η γραμμή του ορίζοντα, εφόσον είναι ευδιάκριτη, να είναι οριζόντια. ζ) Αν σχηματίζεται διαχωριστική γραμμή του ορίζοντα μεταξύ ουρανού και γης ή ουρανού και θάλασσας ή θάλασσας και γης, αυτή καλό είναι να μη διαιρεί το «κάδρο» σε αναλογία ένα προς ένα, αλλά ένα προς δύο. Γενικά ευθείες, που έχουν κατεύθυνση προς το εσωτερικό του κάδρου, να διέρχονται από τις γωνίες του, ώστε να ενισχύεται η αίσθηση «βάθους». η) Το «κάδρο», να είναι «ισοβαρές». «Μετρίασε το απόλυτο, εξισορροπώντας τη σκιά και το φως.» (Albert Camus, 1997). θ) πολλές φορές οι λεπτομέρειες των αντικειμένων είναι πολύ πιο ενδιαφέρουσες από τα ίδια τα αντικείμενα. ι) Δοκιμάστε διάφορες γωνίες λήψης του θέματος, χαμηλές, υψηλές, διαγώνιες κ) Η σπουδαιότερη οδηγία: «μάθετε» και «αγαπήστε» το θέμα σας. Η φωτογραφία εκπέμπει το συναίσθημα, που χρησιμοποίησε ο φωτογράφος για να φωτογραφίσει το θέμα του. ιν) Συζητήστε με τους μαθητές, για θέματα σχετικά με την ζωή, χρησιμοποιώντας λόγους συναισθηματικούς και αντικομοφορμιστικούς αλλά όχι μη πραγματικούς. Αποσπάσματα από δοκίμια του Albert Camus, ίσως μπορούν να είναι το έναυσμα συζητήσεων: «Ο κόσμος είναι όμορφος και έξω απ' αυτόν δεν υπάρχει σωτηρία.». (Albert Camus, 2008), «...γι' αυτόν που είναι νέος και γεμάτος ζωντάνια, τα πάντα είναι καταφύγιο και πρόφαση για θριάμβους: ο κόλπος, ο ήλιος, τα παιχνιδίσματα σε λευκό και κόκκινο των μπαλκονιών προς την θάλασσα, τα λουλούδια και τα στάδια, τα κορίτσια με τις δροσερές γάμπες.». (Albert Camus, 2008), «...και καταλαβαίνω πως όλη η φρίκη μου για τον θάνατο οφείλεται στη ζήλια μου για τη ζωή.» (Albert Camus, 2008), «Εδώ έρχονται αντιμέτωπες η υπέροχη ανθρώπινη αναρχία και η μονιμότητα μιας θάλασσας πάντα ίδιας. Αυτό αρκεί για ν' ανέβει προς το δρόμο της πλαγιάς μια συνταρακτική μυρωδιά ζωής. Το κενό, η ανία, ένας αδιάφορος ουρανός, τι θέλγητρα έχουν αυτοί οι τόποι; Δίχως άλλο την μοναξιά και ίσως την ανθρώπινη υπόσταση.» (Albert Camus, 1997), «Δημιουργώ σημαίνει ζω δυο φορές» (Albert Camus, 2007).

Καλό είναι να μη χωριστούν οι μαθητές σε ομάδες που θα μελετήσουν και θα διεκπεραιώσουν διαφορετικά θέματα, αλλά όλοι μαζί να ενημερωθούν και να συμμετάσχουν σε όλη την προσπάθεια της μελέτης, αλλά και της τελικής επίδειξης των αποτελεσμάτων του προγράμματος. Αναφέρει ο Morin το 1993 «Οι όψεις, πλευρές της πραγματικότητας τις οποίες οι μαθητές προσεγγίζουν χωριστά, απομονώνονται και αποκόπτεται η μεταξύ τους διασύνδεση», (Κωνσταντίνα Σχίζα, 2008). Ο υπεύθυνος καθηγητής καλεί σε συγκέντρωση όλη την ομάδα και χωρίζουν το υπό μελέτη θέμα σε μικρότερα τμήματα. Κάθε τμήμα του θέματος θα μελετηθεί με την βοήθεια της φωτογράφισης από όλους τους μαθητές. Αφού οριστεί από όλους (με την καθοδήγηση του υπεύθυνου καθηγητή) το τμήμα του θέματος που θα μελετηθεί για το επόμενο χρονικό διάστημα, γίνονται τα εξής: Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες, οι οποίες θα μελετήσουν το ίδιο τμήμα του θέματος. Οι ίδιοι οι μαθητές επιλέγουν τη σύνθεση αυτών των ομάδων. Οι ομάδες αυτές αποτελούνται από δύο ως πέντε μαθητές. Οι ομάδες αυτές έχουν κάθε μία την χρήση της φωτογραφικής μηχανής για δύο ως τέσσερις μέρες και στο τέλος αυτής της χρονικής περιόδου δίνουν την φωτογραφική μηχανή στην επόμενη ομάδα. Στο τέλος μιας χρονικής περιόδου δύο εβδομάδων περίπου, η ομάδα των μαθητών- καθηγητή συγκεντρώνεται

και παρουσιάζει τις φωτογραφίες της και συζητάνε σχετικά με τις φωτογραφίες-τμήμα του θέματος. Έτσι μελετάται τμηματικά το θέμα από όλους τους μαθητές, ενώ στο τέλος της χρονικής περιόδου συγκεντρώνεται και διαμορφώνεται σε ενιαία ενότητα όλο το υλικό.

Πρέπει να επιζητείται η υλική και ηθική συμμετοχή των γονέων και της δημοτικής αρχής. Μ' αυτόν τον τρόπο πετυχαίνουμε την εμπλοκή στο πρόγραμμα όλης της σχολικής κοινότητας, δηλαδή των μαθητών, των καθηγητών, των γονέων των μαθητών, της δημοτικής αρχής.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Περιβαλλοντικές ομάδες, στις οποίες για την μελέτη του θέματος χρησιμοποιήθηκε η φωτογραφική τέχνη ήταν:

Στο ενιαίο λύκειο της Μήλου το σχολικό έτος 1993-1994, (Σχ. 1). Το θέμα του προγράμματος ήταν η αρχιτεκτονική και η ζωή στο νησί της Μήλου. (Κλεάνθης Βασδόκας, 1994).

Σχήμα 1

Στο Γυμνάσιο Αξιούπολης τη σχολική περίοδο 1996-97 (Σχ. 2). Το θέμα του προγράμματος ήταν ο δήμος Αξιούπολης και το φυσικό περιβάλλον του.

Σχήμα 2

Στο Γυμνάσιο Τήνου την σχολική περίοδο 1997-1998 (Σχ. 3). Το πρόγραμμα με τίτλο «Πολιτισμός και περιβάλλον της Τήνου». (Φωτογραφική ομάδα Γυμνασίου Τήνου, 1998).

Σχήμα 3

Στο γυμνάσιο Αξιούπολης το 1998-1999 (Σχ. 5). Το πρόγραμμα είχε τίτλο «Ιστορίας ανάγνωσμα διαφορετικών».

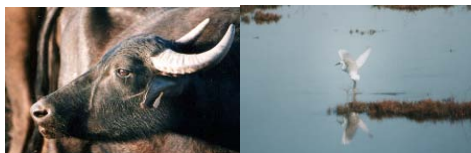
Σχήμα 5

Στο Ε.Λ. Κυμίνων το σχολικό έτος 2001-2002 (Σχ. 6). Το πρόγραμμα είχε τίτλο «Το Δέλτα του ποταμού Αξιού».

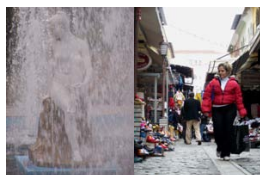
Σχήμα 6

Στο 1^ο ΤΕΕ Πολίχνης το σχολικό έτος 2004-2005 (Σχ. 7). Το πρόγραμμα είχε τίτλο «Ο νεροβούβαλος στο Δέλτα του Αξιού» .

Σχήμα 7

Στο 1^ο ΤΕΕ Πολίχνης το σχολικό έτος 2006-2007 (Σχ. 8). Το πρόγραμμα είχε τίτλο « Η ζωή στην πόλη μας».

Σχήμα 8

Στο 32^ο ΓΕΛ Θεσσαλονίκης το σχολικό έτος 2008-2009 (Σχ. 9). Το πρόγραμμα είχε τίτλο «Θεσσαλονίκη, οι παραδοσιακές αγορές «Καπάνι-Μοδιάνο».

Σχήμα 9

Στο 32^ο ΓΕΛ Θεσσαλονίκης το σχολικό έτος 2009-2010 (Σχ.10). Το πρόγραμμα είχε τίτλο « Η Άνω πόλη της Θεσσαλονίκης».

Σχήμα 10

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η χρήση της φωτογράφισης κατά την εφαρμογή των περιβαλλοντικών προγραμμάτων και επομένως η βιωματική προσέγγιση σκέψεων, σαν αυτών του Albert Camus, όπως αυτές αναφέρονται στα βιβλία του: «Η διάζευξη του ανθρώπου από τη ζωή του, του ηθοποιού από το σκηνικό του, αυτό ακριβώς είναι το συναίσθημα του παραλόγου.» (Albert Camus, 2007), «Η έκβαση της σκέψης του (ανθρώπου) δεν είναι η παραίτηση, αλλά η αναζωπύρωση με εικόνες» (Albert Camus, 2007), «Ίσως πάλι η αξία ενός μεγάλου έργου να έγκειται λιγότερο στο ίδιο και περισσότερο στη δοκιμασία που απαιτεί από κάποιον και στην ευκαιρία που του δίνει να ξεπεράσει τα φαντάσματά του και να έρθει πιο κοντά στη γυμνή πραγματικότητά του» (Albert Camus, 2007), υπήρξε άριστο εργαλείο, γιατί επιτεύχθηκαν βασικοί στόχοι της εκπαίδευσης για την αειφορία. Ευαισθητοποιήθηκαν οι μαθητές σχετικά με το περιβάλλον και γενικότερα με την αειφορία. Αποκτήσαν έγκυρες γνώσεις και δυνατότητες, οι οποίες προκύψαν μέσα από διαδικασίες συνεργατικές-ομαδικές-συλλογικές (σχ. 11),

Σχήμα 11

αισθητικές-συναισθηματικές-βιωματικές (σχ. 12),

Σχήμα 12

και κριτικές (σχ. 13).

Σχήμα 13

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κλεάνθης Βασδόκας, (1994), *Μήλος η Τηλαυγής*, Θεσσαλονίκη: Chrysogenis Productions.
- Ανδρέας Δημητρίου και Αναστασία Ευκλείδη, (1992), *Εμπειρικός – Βιωματικός Δομισμός: Δεδομένα, Αρχές και Υποθέσεις μιας Νεοπιαζετιανής Θεωρίας*, Διεύθυνση: Ψυχολογικό Εργαστήριο, Φιλοσοφική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Κώστας Μπακιρτζής, (2005), *Το βίωμα και η σημασία του, Περιβαλλοντική εκπαίδευση, Α.Δ. Γεωργόπουλος επιμέλεια*, σελ. 73-87, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Ελένη Ποταμιάνου, (2004), *Αλμπέρ Καμύ-Επιλογή από το Έργο του*, Αθήνα: Εκδόσεις Στιγμή.

- Κωνσταντίνα Σχίζα, (2008), *Συστημική Σκέψη και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση* (Dilthey στο Γέμτος, 1985, σελ.336-337), (Morin 1990, *Introduction a la Pensée Complexe*, p.31), Αθήνα: Εκδόσεις Χρήστος Ε. Δάρδανος
- Ευγενία Φλογαΐτη, (2006), *Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά γράμματα
- Φωτογραφική ομάδα Γυμνασίου Τήνου, (1998), *τηνιακές φωτοεκφράσεις*, Τήνος: Πανελλήνιο Ιερό Ίδρυμα Ευαγγελίστριας Τήνου.
- Albert Camus, (2001), *Η Καλή και η Ανάποδη*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη-Μτφρ. από *L' envers et l' endroit*, (1958)
- Albert Camus, (2008), *Οι Γάμοι*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη-Μτφρ. από *Noces*, (1938)
- Albert Camus, (2007), *Ο Μύθος του Σίσυφου*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη-Μτφρ. από *Le mythe de Sisyphe*, (1942)
- Albert Camus, (1997), *Το Καλοκαίρι*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη-Μτφρ. από *L' été*, (1954)
- Albert Camus, (1984), *Η Εξορία και το Βασίλειο*, Αθήνα: Εκδόσεις Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος-Μτφρ. από *L' exil et le royaume*, (1957)
- Henri Cartier-Bresson, (1998), *Η αποφασιστική στιγμή*, Αθήνα: Εκδόσεις Άγρα